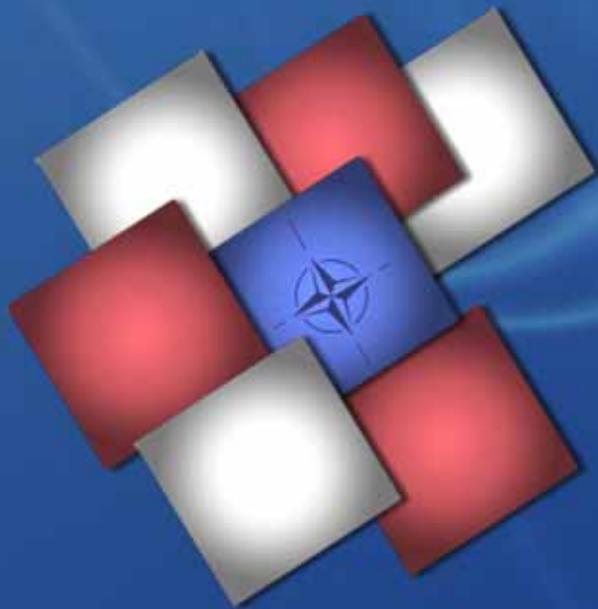

UPOZNAJ NATO

AUTORI BROŠURE

dipl. pol. Vedran Ceranić

dipl. pol. Tomislav Pili

RECENZENTI

prof. dr. sc. Siniša Tatalović

brg. prof. dr. sc. Dario Matika

LEKTOR

dipl. nov. Ružica Jakešević

GRAFIČKO RJEŠENJE

dipl. pol. Roman Jurić

UPOZNAJ NATO

SADRŽAJ

UPOZNAJ NATO

- Kako je nastao NATO 3_
- Što je NATO danas 5_
- Kako NATO funkcionira 8_
- Od kojih se najvažnijih tijela sastoji NATO 10_
- Vojni aspekti članstva 16_
- Gospodarske koristi od članstva 18_
- Hoće li Hrvatska nakon ulaska u NATO postati metom terorista 20_
- Hoće li NATO u Hrvatskoj otvoriti svoje baze 20_
- Hoće li Hrvatska u NATO-u biti ravnopravna 21_
- Postoji li alternativa 22_
- Kako NATO surađuje s drugim međunarodnim subjektima 24_
- Zapošljavanje u NATO-u 28_
- Za e-Generaciju još... 28_

Predgovor

Ulazak Republike Hrvatske u NATO savez proces je koji se intenzivno odvija već nekoliko godina. Uspješno provođenje društvenih reformi, napose reforme Oružanih snaga Republike Hrvatske, omogućit će da Republika Hrvatska već na idućem sastanku NATO-a na vrhu dobije pozivnicu za punopravno članstvo. Približavanjem Republike Hrvatske NATO savezu povećalo se zanimanje javnosti za ovu organizaciju, njezine ciljeve, zadaće i budući razvoj. Poseban interes javnosti iskazan je za položaj i ulogu Republike Hrvatske u NATO-u. Percepcija budućeg položaja i uloge naše zemlje u NATO savezu, u najvećoj mjeri određuje prihvatljivost članstva u ovoj organizaciji za naše građane. Iskustva drugih zemalja koje su postale punopravne članice NATO-a u prethodnim krugovima proširenja, pokazuju da o cijelovitim, objektivnim i pravovremenim informacijama o Savezu i našem budućem članstvu, ovisi i razina potpore javnosti za ulazak u NATO. Zbog toga, cilj je i ove brošure da objasni što je to NATO savez, koje su njegove zadaće i perspektive, što Republika Hrvatska dobiva članstvom u Savezu, te postoji li za našu zemlju alternativa. Autori Vedran Ceranić i Tomislav Pili u brošuri, kao mladi istraživači iz perspektive svoje generacije, na razumljiv i stručan način razobličavaju predrasude o NATO-u kao isključivo vojnoj organizaciji u kojoj bi Republici Hrvatskoj bila namijenjena sporedna uloga statista, a ne aktivnog partnera. U brošuri je cijelovito prikazan dosadašnji razvoj i sadašnja uloga NATO saveza u postizanju europske i globalne sigurnosti, te položaj Republike Hrvatske u odnosu na ovaj Savez. Brošura je namijenjena najširoj javnosti i sadržajem osigurava pretpostavke za argumentiranu i kvalitetnu raspravu o ovoj važnoj temi. Kao polog budućim istraživanjima i boljem razumijevanju ove teme, autori u prilogu na kraju brošure navode popis relevantnih izvora. Brošura je i prilog Centra za sigurnosne studije, koji djeluje na Fakultetu političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu, raspravi o ovoj temi, i rezultat je suradnje Centra i Instituta za istraživanje i razvoj obrambenih sustava MORH-a.

Prof. dr. sc. Siniša Tatalović

Zagreb, 27. kolovoza 2007.

1. Kako je nastao NATO?

Završetkom Drugog svjetskog rata i porazom nacizma Europa je postala ideološki podijeljena na, uvjetno rečeno, Istok i Zapad kao direktna posljedica Hladnog rata. Ratom izmučena i porušena Europa našla se pred realnom opasnošću od sovjetske ekspanzije prema Zapadu.

Prioritet zapadne Europe tada je bila obnova porušene infrastrukture i gospodarstva, te se nisu mogla ulagati velika novčana sredstva u jačanje vojno-obrambenih kapaciteta kako bi se europske države mogle nositi sa realnom sovjetskom opasnošću. Da pojednostavimo, poslužit ćemo se riječima lorda Ismaya, prvog glavnog tajnika NATO-a, prema kojem je svrha NATO-a bila "zadržati Amerikance u Europi, Ruse izvan nje, a Nijemce strogo nadzirati".

U razdoblju od 1947.-1952. godine Europa je dobila temeljem Marshalovog plana značajna finansijska sredstva za obnovu i rekonstrukciju svoje ekonomije. Međutim, uvidjela se potreba za stvaranjem sustava kolektivne sigurnosti koji bi jamčio svim članicama obranu od agresije i samim time osigurao okružje u kojem se slobodno mogu razvijati demokracija i tržišno gospodarstvo. Taj sustav postao je upravo **Organizacija Sjevernoatlantskog ugovora (North Atlantic Treaty Organization - NATO)** koja je osnovana **u travnju 1949. godine**.

*Potpisivanje Sjevernoatlantskog ugovora
u travnju 1949. godine*

12 zemalja osnivačica

NATO saveza - Belgija, Kanada, Danska, Francuska, Island, Italija, Luksemburg, Nizozemska, Norveška, Portugal, Velika Britanija i Sjedinjene Američke Države – **obvezale su se na međusobnu pomoć u slučaju agresije na bilo koju od njih.** Spajanjem sjeverne Amerike i Europe u čvrsti savez željelo se pokazati svim potencijalnim agresorima da niti jedan pokušaj primjene vojne i političke sile protiv zapadne Europe neće uspjeti.

Međunarodno - pravni legitimitet
NATO-a temelji se na članku 51. Povelje
Ujedinjenih naroda prema kojemu države
članice imaju prirodno pravo na individualnu ili
kolektivnu samoobranu sve dok Vijeće sigurnosti
UN-a ne poduzme sve što je potrebno za
očuvanje međunarodnog mira i stabilnosti. Osim
toga, u **14 članaka Sjevernoatlantskog**
ugovora poziva se na Povelju UN-a.

Osim jamčenja sigurnosti svojim članicama, NATO je do sloma komunizma u istočnoj Europi i pada Berlinskog zida 1989. bio i mjesto mirnodopske političke, gospodarske i kulturne suradnje, doprinoseći na taj način sveopćem blagostanju zapadne Europe. Simbolika se vidi i u znaku NATO-a koji se sastoji od kruga koji simbolizira jedinstvo i suradnju te kompasa koji označava zajednički put prema miru kojim su krenule zemlje članice.

2. Što je NATO danas?

Kako je prethodno navedeno, u vrijeme blokovske podjele Europe zadatak NATO-a je bio osigurati dovoljne vojne kapacitete kako bi sve svoje članice zaštitio od mogućeg vojnog sukoba ili bilo kakvog drugog oblika agresije pokrenute od strane SSSR-a i njegovih saveznika. Stabilnost koju je osiguravao NATO tijekom tog razdoblja donijela je cijeloj Zapadnoj Europi ekonomski prosperitet te povjerenje i predvidljivost mirnodopskog razdoblja kao temelj gospodarskog rasta.

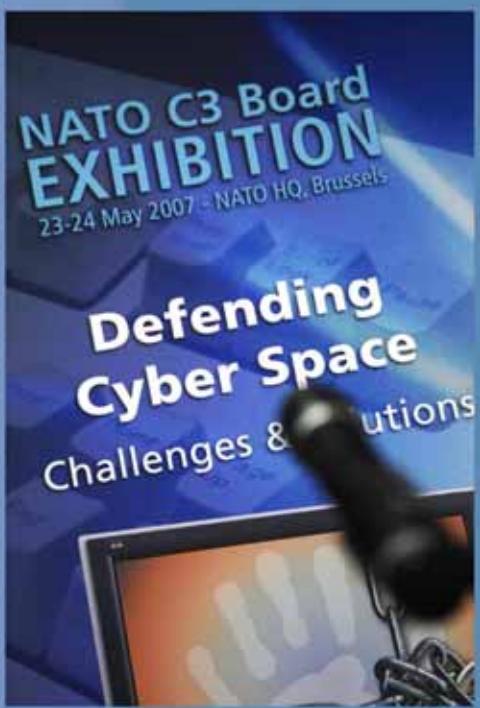
Danas je NATO puno više od isključivo obrambenog saveza. **NATO je postao prije svega politički i gospodarski savez slobodnih i ravноправних članica te jedini učinkoviti mehanizam Ujedinjenih naroda u čuvanju mira i stabilnosti u euro-atlantskom području.** To je savez država razvijenih demokracija i gospodarstava s razvijenim vojnim sposobnostima. Osim što je i nadalje zadržao obvezu da brani svaku svoju članicu, NATO služi kao **forum za konzultacije o sigurnosnim pitanjima, pridonosi učinkovitom sprječavanju sukoba te promiče aktivno partnerstvo, suradnju i dijalog s ostalim državama izvan svog prostora.**

Članice na taj način dobivaju sigurnost kroz **sustav kolektivne sigurnosti** koji im omogućuje da velika sredstva koja bi se utrošila za obranu preusmjere u npr. gospodarstvo, znanost, zdravstvo ili školstvo povećavajući na taj način standard svojih građana. Iako je obrana nacionalnog teritorija i dalje temeljna zadaća države, ona se lakše ostvaruje unutar sustava kolektivne sigurnosti. **NATO danas ima 26 članica** (Belgija, Bugarska, Češka, Danska, Estonija, Kanada, Francuska, Grčka, Island, Italija, Latvija, Litva, Luksemburg, Mađarska, Nizozemska, Norveška, Njemačka, Poljska, Portugal, Rumunjska, Slovačka, Slovenija, Španjolska, Turska, Velika Britanija i Sjedinjene Američke Države) i **23 zemalja partnera** (Albanija, Armenija, Austrija, Azerbajdžan, BIH, Bjelorusija, Crna Gora, **Hrvatska**, Finska, Gruzija, Irska, Kazahstan, Kirgistan, Makedonija, Moldavija, Rusija, Srbija, Švedska, Švicarska, Tadžikistan, Turkmenistan, Ukrajina i Uzbekistan).

NATO posebnu pažnju pridaje zaštiti svojih članica od suvremenih sigurnosnih izazova kao što su terorizam, etnički sukobi, preprodaja nuklearnog, kemijskog i biološkog oružja ili informatički napadi, a posebno veliki potencijal ima u uklanjanju posljedica prirodnih katastrofa kao što su potresi, poplave, veliki šumski požari ili industrijski akcidenti. **Poboljšanjem razmjene obavještajnih podataka između zemalja članica** i drugih međunarodnih organizacija (Interpol, Europol), **NATO se aktivno uključio i u borbu protiv trgovine drogom, ljudima i organiziranog kriminala.**

Vodeći računa o razlikama u kapacitetima zemalja članica, NATO je odlučio da svaka zemlja mora dati svoj doprinos u borbi protiv suvremenih opasnosti, no nacionalna tijela odlučuju kakav i koliki će doprinos biti u toj borbi.

6.

Vježbe civilne zaštite IDAX 07—Zadar, Hrvatska

Protuteroristička vježba snaga NATO-a

3. Kako NATO funkcionira?

Važno je reći kako **NATO nije nadnacionalna organizacija, već međuvladina**. Riječ je o savezu neovisnih i suverenih država koje su se okupile u interesu zajedničke sigurnosti i obrane zajedničkih vrijednosti u kojem se odluke donose konsenzusom. U NATO ne ulaze oružane snage, već države sa svim svojim potencijalima kako bi na ravnopravnim temeljima participirale u ostvarivanju zajedničkih vrijednosti. U sklopu NATO-a **nijedna članica ne odriče se nijednog dijela svoje suverenosti ili samostalnosti**. Naime, Savez se temelji na zajedničkoj obvezi na praktičnu, međusobnu suradnju na području obrane i sigurnosti. U NATO-u ne postoje procedure preglasavanja, već se **odluke donose konsenzusom**, tj. zbroj su odluka svih članica čime se naglašava demokratičnost Saveza.

To konkretno znači da su **političke konzultacije vitalni dio procesa donošenja odluka**. Sva tijela NATO-a sastoje se od predstavnika država članica, koji predstavljaju stajališta svojih država ostalim saveznicima, te koji izvješćuju svoje vlade o stavovima ostalih saveznika. Konzultacije imaju mnoge oblike i mogu uključivati jednostavno prenošenje ili razmjenu informacija i mišljenja, zatim izvješćivanje o djelovanjima ili odlukama koje su vlade provele ili će to tek učiniti, a koje bi bile važne za saveznike; pravovremeno upozoravanje o vladinim djelovanjima ili odlukama i prigoda drugima da ih komentiraju ili podupru; rasprava s ciljem postizanja konsenzusa o politikama koje se mora usvojiti ili paralelnim aktivnostima; ili konzultacije koje omogućuju državama članicama da se dogovore o kolektivnim odlukama ili zajedničkim djelovanjima.

Proces konzultacija je kontinuiran, a s obzirom da su svi predstavnici smješteni u istom sjedištu u Bruxellesu, konzultacije se mogu obaviti u kratkom roku. Ako se dogodi u procesu donošenja odluka da jedna ili više država imaju drugačiji stav od većine, ulažu se dodatni napori da se postigne kompromis. Međutim, može se dogoditi i da se razlike ne mogu prevladati. U tom slučaju, pojedine **države članice slobodne su djelovati kako one same žele jer nijedna članica nije obvezna djelovati ili donositi odluke protiv svoje volje**. Ipak, duh kompromisa i osjećaj za zajedničke vrijednosti i ciljeve prevladavaju među članicama i osiguravaju dovoljno zajedničkog prostora za postizanje dogovora. Posljedično, **svaka odluka mora dobiti absolutni konsenzus** i zbog toga se može reći da je praktički **nemoguće izbjeganje bilo kakve vrste sukoba između zemalja članica NATO-a**.

Zgrada NATO-a u Bruxellesu

4. Koja su najvažnija tijela NATO-a?

Budući da NATO nije samo vojna organizacija, unutar NATO-a uspostavljene su odvojene civilne i vojne strukture, kako bi se mogle ostvariti političke i vojne dimenzije rada Saveza. **Najviše tijelo NATO-a je Sjevernoatlantsko vijeće (NAC)** u kojem se donose sve odluke. S obzirom na svoju odgovornost u procesu donošenja odluka, **Sjevernoatlantsko vijeće je jedino tijelo utemeljeno Sjevernoatlantskim ugovorom**. Vijeće je, prvenstveno i ponajprije, politički forum koji okuplja predstavnike svih država članica kako bi se razmotrile obrambene politike i operativna pitanja. Svaku državu u Vijeću predstavlja diplomat u statusu veleposlanika kojem u radu pomažu diplomati i savjetnici za obranu iz nacionalnog izaslanstva. NAC se može sastajati na različitim razinama, i to najčešće jednom tjedno na razini veleposlanika svih država članica, barem dva puta godišnje na razini ministara obrane ili vanjskih poslova i povremeno na razini šefova država ili vlada.

Vijeće se najčešće sastaje kako bi se razmotrila pitanja od zajedničke važnosti ili pitanja koja zahtijevaju kolektivne odluke, iako je opseg tema o kojima Vijeće može raspravljati neograničen. Na kojoj god razini se sastalo, **odluke Vijeća imaju jednaku snagu i odražavaju stavove svake vlade**.

Na čelu NATO-a nalazi se **Glavni tajnik**, koji se imenuje na razdoblje od približno četiri godine. Prema nepisanom pravilu i tradiciji, **Glavni tajnik uvijek je Europski i bivši ministar vanjskih poslova ili obrane**. Glavni tajnik predsjedava sastancima NAC-a i drugih važnih tijela NATO-a, promiče i usmjerava proces konzultacija te pomaže u postizanju konsenzusa među državama članicama i ima značajan utjecaj na proces donošenja odluka. Osim toga, Glavni tajnik može predlagati teme za raspravu i koristiti svoj položaj kao neovisan i nepristran predsjedatelj, kako bi se rasprava usmjerila prema konsenzusu.

Bitna je napomena kako **Glavni tajnik nema ovlast samostalnog donošenja političkih odluka i može djelovati u ime NATO-a samo ako vlade zemalja članica to odobre**. On je i glavni glasnogovornik Saveza.

Od ostalih tijela važno je spomenuti **Odbor za obrambeno planiranje koji je nadležan za većinu obrambenih pitanja** i tema povezanih s planiranjem kolektivne obrane. Odbor služi kao vodič NATO-ovim vojnim zapovjednicima te ima iste ovlasti kao i Vijeće u pitanjima koja su u njegovoj nadležnosti. Vijeću i Odboru za planiranje obrane hijerarhijski su podređeni mnogi odbori koji razmatraju specijalizirane aspekte politike i donose preporuke za konačne odluke. **Svaka država članica ima predstavnika u svakom od odbora**. Nadalje, tu je i **Politički odbor**, koji se redovito sastaje na različitim razinama **kako bi savjetovao NAC o glavnim aktualnim političkim pitanjima koja su važna za politiku NATO-a**.

Odbor za obrambenu analizu

nadzire proces konzultacija na temelju kojih će se donijeti odluka o razini vojnih snaga koje će države članice staviti na raspolaganje NATO-ovim integriranim vojnim strukturama tijekom planiranog razdoblja. **Ekonomski odbor** se usredotočuje na ekonomski razvoj s direktnim utjecajem na sigurnosnu politiku. **Odbori za proračun Vijeća** predaju prijedloge za upravljanje civilnim i vojnim proračunima kojima pridonosi svaka zemlja.

Političkim, tehničkim i ekonomskim aspektima razvoja i nabave opreme za NATO snage bavi se **Konferencija nacionalnih direktora za naoružanje**, a na području informiranja, NATO-ov **Odbor za javnu diplomaciju** zadužen je za **aktivnosti usmjerene na poboljšanje poznavanja i shvaćanja NATO-a i njegovih politika**, kako u članicama, tako i u zemljama-partnerima.

Pitanja koja se tiču znanstvenih aktivnosti Saveza i ekoloških programa raspravljaju se na Znanstvenom odboru te na Odboru za izazove modernog društva.

Parlamentarna skupština NATO-a je međuparlamentarni forum članica NATO-a, koji okuplja europske i sjevernoameričke parlamentarce kako bi se razmotrila pitanja od zajedničkog interesa i važnosti. **Skupština je potpuno samostalna u odnosu na NATO** i uspostavlja vezu između nacionalnih parlamentara i Saveza. Na taj način nacionalne vlade se potiče da prilikom stvaranja nacionalnih zakona uzimaju u obzir i pitanja iz područja aktivnosti Saveza.

Parlamentarna skupština trajni je podsjetnik na to da odluke koje se donose unutar NATO-a na kraju ipak ovise o političkoj potpori nacionalnih parlamentara.

Parlamentarna skupština NATO-a održava česte kontakte s parlamentima zemalja članica, koji šalju svoje predstavnike na rasprave i razmatranja.

VOJNA STRUKTURA

Na vrhu vojne strukture NATO saveza nalazi se Vojni odbor (MC) kao vrhovno vojno tijelo u NATO-u i glavni vojni savjetnik Sjevernoatlantskog vijeća, pod čijom je političkom nadležnošću. **Vojni odbor okuplja**, na najvišoj razini, **načelnike glavnih stožera zemalja članica**, dok u svakodnevnom radu Odbora zemlje članice predstavljaju posebni vojni izaslanici. Predsjedavajućega Vojnog odbora (CMC) podupire Međunarodni vojni stožer, ali ni on nema ovlast donošenja odluka. To tijelo daje stručne vojne savjete najvišem civilnom tijelu i usmjerava vrhovne zapovjednike združenih savezničkih snaga NATO-a. **Po nepisanoj tradiciji, predsjednik vojnog vijeća je general ili admirал iz europske zemlje članice.**

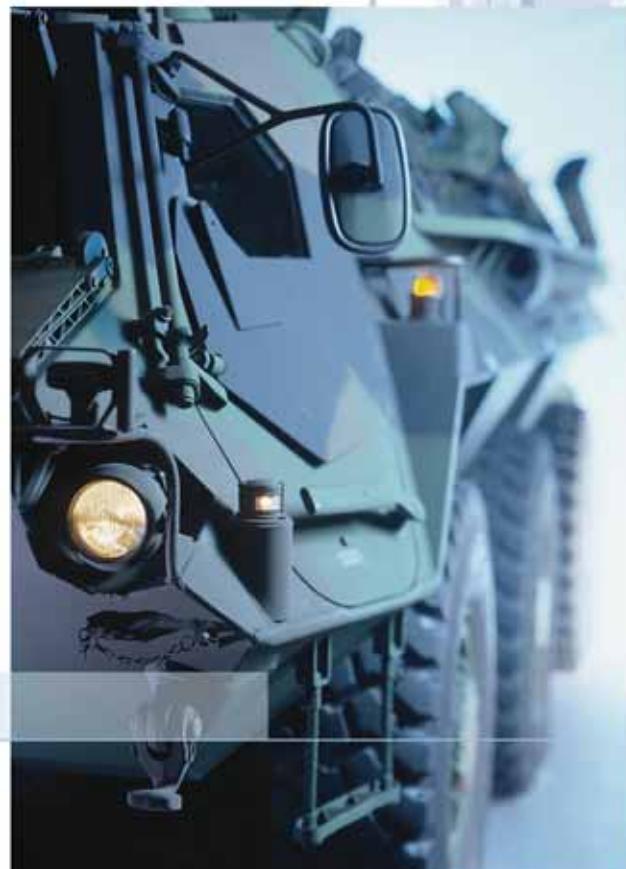

NATO ima dva strateška zapovjednika i to - Vrhovnog savezničkog zapovjednika u Europi (SACEUR) sa sjedištem u belgijskom Monsu (SHAPE-Vrhovno zapovjedništvo savezničkih snaga u Europi) i Vrhovnog savezničkog zapovjednika za transformacije (SACT) sa sjedištem u američkom Norfolku.

SACEUR je na vrhu Savezničkih zapovjednih operacija koji zapovijeda vojnim snagama koje su države članice stavile na raspolaganje NATO-u, te je odgovoran za sve savezničke operacije, bez obzira na mjesto, a ujedno je i zapovjednik Američko-europskog zapovjedništva.

SACT ima funkcionalnu ulogu. Kao šef Savezničkog zapovjedništva za transformacije, on je odgovoran za promicanje i nadzor kontinuirane transformacije savezničkih snaga i sposobnosti. On također ima dvojnu funkciju kao zapovjednik Američkog zapovjedništva Snaga za zajedničko djelovanje.

Vojna struktura dopunjena je stvaranjem NATO-ovih Snaga za brzi odgovor.

NRF (NATO Response Force) ili NATO-ove Snage za brzi odgovor najjasniji je primjer nove filozofije Saveza da efikasno i brzo odgovori na sve moguće sigurnosne probleme i krize koje bi mogle ugroziti sigurnost njegovih članica. Naime, nakon Summita u Pragu 2002. godine uočeno je da Savezu trebaju učinkovite, dobro uvježbane postrojbe za odgovor na moguću eskalaciju sukoba u nestabilnim područjima Europe. Tako je 2006. ustrojena multinacionalna, visokomobilna i fleksibilna postrojba od 21 000 vojnika naoružana najmodernijim oružjem koja posjeduje kopnenu, zračnu i mornaričku komponentu i, sukladno tome, može djelovati na kopnu, moru i u zraku.

Talijanske padobranske snage u sklopu NRF-a

Što je NRF?

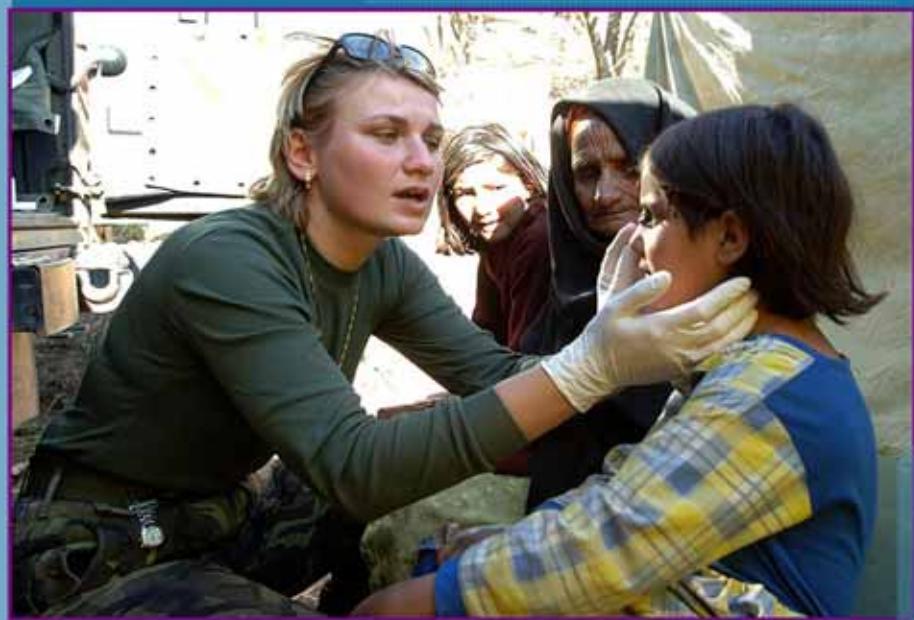
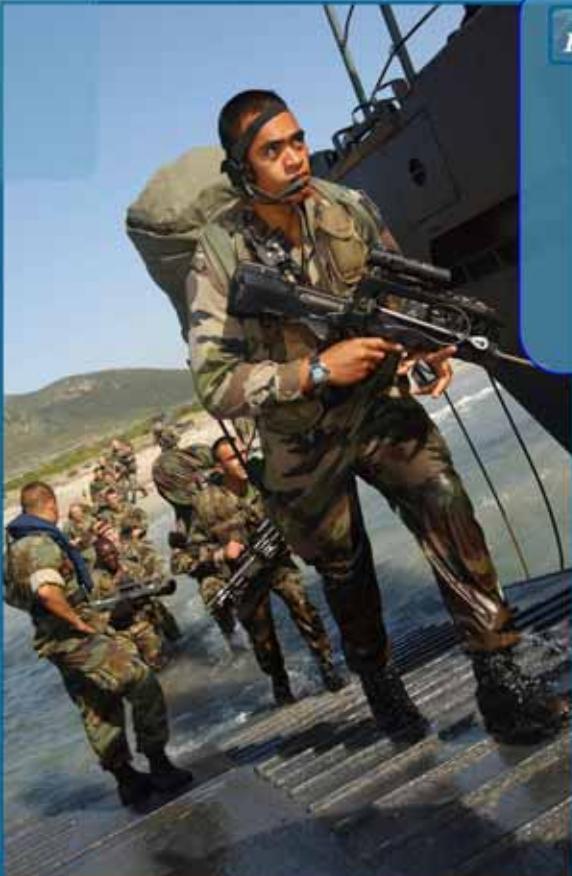
U krizno područje može se uputiti u roku pet dana i djelovati bez prestanka 30 dana. NRF u naoružanju ima suvremene borbene zrakoplove, brodove, borbena vozila, logistiku, komunikacijske i obavještajne službe. No, NRF nisu stalne snage već su to snage koje su sastavljene od postrojbi koje im dodjeljuju zemlje članice po načelu rotacije tijekom određenog razdoblja, a koje su zajedno obučavane. Cilj stvaranja ovih snaga je bio u začetku spriječiti sukobe koji bi mogli eskalirati i time postati prijetnja međunarodnoj sigurnosti i stabilnosti.

Španjolski mornarički diverzanti u sklopu NRF-a

U rujnu 2005. godine mornarički i zrakoplovni elementi NRF-a su stavljeni na raspolaganje SAD-u nakon službenog zahtjeva za potporom poslije velike štete koju je nanio uragan Katrina. NRF je osigurao i humanitarnu pomoć Pakistanu nakon katastrofnog potresa u listopadu 2005. godine, a asistirao je i pri osiguranju Olimpijskih igara u Grčkoj 2004. godine te provođenju afganistanskih predsjedničkih izbora. NRF nisu isključivo samo borbene snage, nego i snage sposobne prilagoditi se zahtjevima konkretne situacije na terenu.

Francuske snage u sklopu NRF-a

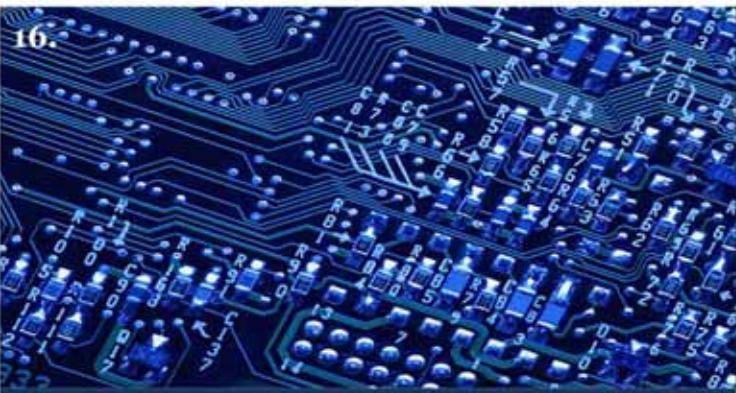

Pripadnica NRF-a u Pakistanu nakon potresa 2005.

NRF snage angažirane na saniranju posljedica uragana Katrina

Hrvatski vojnici na zajedničkoj NATO vježbi

"NATO-ove snage" - pojam koji se često čuje u televizijskim izvještajima ili se može pročitati u tisku, no on može zavarati. Naime, NATO nema stalnu vojsku, ali zato može mobilizirati snage iz 26 saveznica. Države članice obvezale su se staviti određeni broj i tip vojnih postrojbi koje će biti na raspolaganju Savezu u slučaju potrebe i za dogovorene zadaće i misije. Te postrojbe ostaju pod državnom kontrolom dok ih se ne pozove, a nakon toga dolaze pod

5. Vojni aspekti članstva

Jedna od **prednosti i dugoročnih koristi za države članice** je i ta što se od njih više ne očekuje razvoj cijelokupnih vojnih sposobnosti, već države mogu **razviti one vojne grane i specijalnosti za koje postoje gospodarske i vojne mogućnosti**. Primjerice, neka zemlja može staviti naglasak u razvoju svojih oružanih snaga na NBK postrojbe, druga na sanitet, treća na protuzračnu obranu, četvrta na inženjerijske postrojbe itd. Hrvatske Oružane snage ipak neće krenuti u potpunosti tim putem, što NATO također podržava, jer je u Detaljnem planu razvoja OSRH navedeno kako će se razvijati sve grane unutar jedne manje, visokomobilne i dobro uvježbane i naoružane oružane sile. To je cilj kojem teže Oružane snage Republike Hrvatske. **Mogućnost fleksibilne organizacije oružanih snaga unutar NATO saveza** upravo je jedno od područja u kojem i manje države mogu pronaći svoj prostor za ravnopravno sudjelovanje u djelovanju Saveza.

Članstvo u Savezu otvara **mogućnosti za smanjivanje broja vojnika i ukidanje vojnog roka** te profesionalizaciju oružanih snaga u bilo kojoj državi članici, pa tako i Republici Hrvatskoj. **Ostajanje pri starom modelu održavanja veće vojske** ustrojene na teritorijalnom principu, opremljene većinom zastarjelim naoružanjem još iz vremena Domovinskog rata, koja bi tokom godina postala sve tromija, neučinkovitija i skuplja za održavanje što bi bio veliki uteg za hrvatsko gospodarstvo, **jednostavno nije racionalno**.

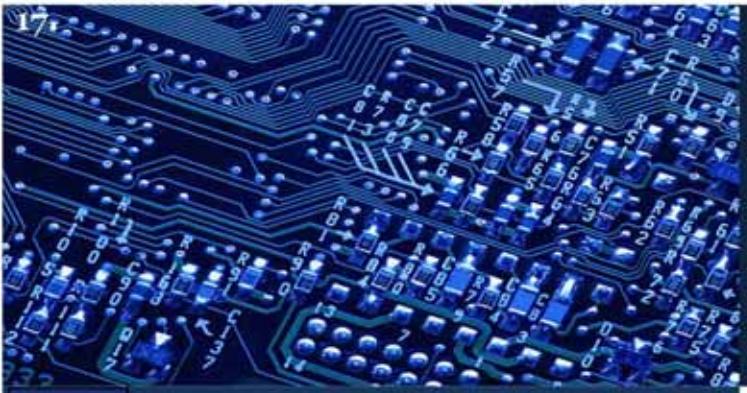
Prošla su vremena kada se o Hrvatskoj raspravljalo u **kontekstu kriznog žarišta**. Hrvatska se danas **bori za svoju poziciju na međunarodnoj sceni** i svoja iskustva iz Domovinskog rata mora podijeliti sa drugima. **Hrvatski vojnici su vrlo cijenjeni** kod svojih kolega u Afganistanu, a u svim misijama u kojima su sudjelovali, **hrvatski vojnici su dobivali redovno samo najviše ocjene**. Kada se govori o **angažmanu u operacijama potpore miru**, potrebno je naglasiti kako je sudjelovanje u takvim operacijama, bez obzira vodi li ih NATO ili UN, **čin odgovornog ponašanja svake države**. Savez u današnjem vremenu i postoji kako bi se provodile mirovne operacije koje pridonose globalnoj sigurnosti.

NATO ne vrši pritisak na zemlje članice oko pitanja hoće li one izravno sudjelovati u nekoj misiji ili neće, poštujući pritom ustavne odredbe svake zemlje oko slanja vojnika u inozemstvo. Čak i pozivanje na članak 5. Sjevernoatlantskoga ugovora kojim su se države članice obvezale da će napad na jednu od njih smatrati napadom na sve članice, ne znači kako je jedino mobilizacija vojnih snaga primjerena odgovor. Naime, i politička ili logistička potpora mogu biti odgovor. Kao dokaz može poslužiti dosada jedino pozivanje na članak 5. od strane SAD-a poslije terorističkih napada 11. 9. 2001. kada su sve članice pružile političku ili logističku potporu, ali su vojno doprinijele one kojima je to bilo u nacionalnom interesu.

U Afganistanu na početku nije sudjelovao, a u Iraku ni sada ne sudjeluje NATO kao cjelina, već neke članice koje su htjele sudjelovati u američkoj tzv. Koaliciji voljnih.

NATO se u Afganistan uključio tek kad je dobio mandat Vijeća sigurnosti UN-a za misiju ISAF.

AWACS zrakoplov NATO-ovih Snaga za rano upozorenje

vojno zapovjedništvo NATO-a.

Jedine stalne vojne snage NATO-a su mali integrirani timovi u različitim multinacionalnim stožerima i operativne snage, u koje se ubrajam NATO-ove zračne snage za rano upozorenje i stalne mornaričke snage koje se sastoje od malog broja brodova i ljudstva iz mornarica pojedinih država, a angažiraju se po rotacijskom principu.

6. Gospodarske koristi od članstva

Jedna od činjenica koja se često ignorirana je i ta da je **NATO prije svega politički savez, savez gospodarstava temeljenih na tržišnom principu.** Ako se pogleda Sjevernoatlantska povelja, podrazumijeva se da svaka članica ima funkcionalnu, razvijeno gospodarstvo koje upravo u ovakvom tipu suradnje nalazi mogućnosti i prostor za jačanje svoje ekonomske moći. Govoreći o gospodarskoj suradnji ne misli se samo na suradnju u području vojne industrije (koja svakako nije zanemariva), već na svim područjima nacionalnih ekonomija.

Ako se pogledaju iskustva članica NATO-a, a prije svega novih članica, vidljivo je da **Savez na gospodarskom planu proizvodi učinak sigurnih ulaganja.** Učinak "sigurnosnog kišobrana" i činjenica da se participira u društvu najrazvijenijih država svijeta stvaraju učinak "gospodarske poželjnosti", dovode do porasta izvoza, jačanja ekonomije, jeftinijih kredita, što **u konačnici rezultira povećanim standardom za sve građane.**

U okviru rasprava o ekonomskim koristima često se spominje kako NATO uvjetuje članicama kupovinu skupih oružanih sustava što nije točno. Sve vojske svijeta ulaze u modernizaciju, bile članice NATO-a ili ne. Štoviše, zbog mogućnosti razvijanja određenih rodova ili zajedničke kupovine vrlo skupih sustava, članice NATO-a vrlo racionalno troše proračunska sredstva za obranu. **Izdvajanja za obranu, prema preporukama Saveza, ne trebaju prelaziti 2 % BDP-a (brutto društveni proizvod).** Osim toga, uobičajena je praksa (u većini zemalja i zakonski regulirana) da se **prilikom kupovine novih oružanih sustava ugovara tzv. offset.** To konkretno znači da se proizvođač oružanog sustava obvezuje da će taj sustav ili dijelove za njega proizvesti u zemlji koja ga kupuje (direktni offset) čime se otvara mogućnost otvaranja novih radnih mesta i prijenosa tehnologije. Tako je npr. Republika Hrvatska prilikom kupnje novih finskih borbenih vozila pješaštva ugovorila njihovu proizvodnju u domaćoj tvornici.

Virtualni svileni put - najveći i najambiciozniji NATO-ov znanstveni projekt je Virtualni svileni put, što je aluzija na Svileni put koji je povezivao Evropu i Daleki istok. Cilj je ovog projekta omogućiti računalno umreženje i pristup internetu akademskim i znanstvenim krugovima u osam država južnog Kavkaza i središnje Azije (Armenija, Azerbajdžan, Gruzija, Kazahstan, Kirgistan, Tadžikistan, Turkmenistan i Uzbekistan). Ove zemlje nalaze se na rubovima europske internet-arene, a njihova razina razvoja je takva da si takvu vrstu povezivanja sa svijetom još dugo neće moći priuštiti. NATO ovim projektom finansira satelitsku frekvenciju i instalacije devet satelitskih tanjura – osam u državama primateljicama i jedan u Hamburgu, u Njemačkoj gdje se nalazi europsko središte.

Postoji i indirektni offset kada proizvođač oružanih sustava ili zemlja kupac nije zainteresiran za suradnju na području obrambene industrie, ali zato ugovore proizvodnju nekog drugog proizvoda u vrijednosti često većoj od ukupne vrijednosti prodanog oružja. Tako je Mađarska prilikom uzimanja u najam na 20 godina novih švedskih lovaca JAS-39 Gripen ugovorila da švedski Electrolux u Mađarskoj otvari tvornicu kućanskih aparata. **Suradnja između članica ne iscrpljuje se samo na ekonomskom planu.** Ne treba zanemariti ni znanstvenu suradnju i suradnju u zaštiti okoliša. Znanstveni program, koji postoji više od 45 godina, nedavno je preorientiran te se sada usredotočuje na istraživačke teme koje imaju prioritet u obrani od terorističkih napada ili sprečavanju ostalih prijetnji društvu. Naziv ovog civilno-znanstvenog programa je "Sigurnost kroz znanost" i ima za cilj pridonositi sigurnosti, stabilnosti i solidarnosti među državama korištenjem znanosti.

Različite vrste stipendija nude se znanstvenicima koji rade u NATO-članicama ili NATO-partnerima. Stipendije se nude i zemljama partnerima u stvaranju temeljne infrastrukture za kompjutorsko umrežavanje. Također, mladim hrvatskim stručnjacima sa raznih područja znanosti (elektrotehnike, politologije, prava, ekonomije...) se ulaskom Hrvatske u NATO otvaraju vrata i za zapošljavanje u NATO-u.

7. Hoće li Hrvatska nakon ulaska u NATO postati metom terorista?

Ne postoji nikakva izravna uzročno-posljeđična veza između članstva u NATO-u i povećanja opasnosti od terorističkih napada. U današnjem turbulentnom svijetu prijetnje takve vrste ne mogu se i ne smiju zanemariti. Našu zemlju do sada su, na sreću, zaobilazili takvi napadi i ne postoji razlog da članstvo u NATO savezu to promijeni. Naprotiv, punopravnim sudjelovanjem u aktivnostima Saveza moguća je učinkovitija prevencija i usklađeniji napori koji imaju za cilj eliminirati ovakvu vrstu opasnosti. Naime, u današnjem globaliziranom i umreženom svijetu sigurnost i obrana nacionalnog teritorija ne mogu se vršiti samo na nacionalnim granicama i isključivo vojnim snagama. U svijetu je naraslo shvaćanje o potrebi izgradnje međunarodnih instrumenata pomoći kojih se učinkovito može realizirati kako nacionalna, tako i međunarodna sigurnost.

8. Hoće li NATO u Hrvatskoj otvoriti svoje baze?

Jedna od čestih nejasnoća u procesu pristupanju Republike Hrvatske NATO-savezu je mogućnost otvaranja savezničkih baza u našoj zemlji, posebno u jadranskim turističkim mjestima, što bi navodno, negativno utjecalo na turizam. Ipak, takvi prgovori jednostavno ne stoje. Naime, geopolitički položaj Hrvatske više nije onakav kakav je bio za vrijeme hladnoratovske blokovske podijeljenosti. Savez nema nikakav interes otvarati nove baze, tim više što je Hrvatska praktički okružena članicama NATO-a, a udaljenost između već postojećih vojnih instalacija relativno je mala. Hrvatska u okviru punopravnog članstva, a i već sada putem sudjelovanja u Partnerstvu za mir, pruža smještaj savezničkim snagama na vremenski ograničeni rok prilikom njihovog tranzita ili prilikom zajedničkih vojnih vježbi u već postojećim vojarnama predviđenim za njihov smještaj. To je jedna od obveza svake zemlje, bila ona punopravna članica ili zemlja partner. To se naziva potporom zemlje domaćina.

Osim toga, članstvo u NATO-u uopće nije smetalo Španjolskoj, Francuskoj, Grčkoj, Portugalu, Njemačkoj ili Turskoj da postanu turističke sile. Upravo suprotno, članstvo u sustavu kolektivne obrane i sigurnosti kakav je NATO veliki je adut prilikom predstavljanja neke zemlje kao turističke.

9. Hoće li Hrvatska u NATO-u biti ravnopravna?

Većina članica NATO-a bila bi uvrijeđena kad bi im netko rekao da su pričuvna američka vojska i "topovsko meso". Činjenice ipak govore drugačije. Između Sjedinjenih Američkih Država i europskih saveznika razvilo se tijekom desetljeća čvrsto partnerstvo koje je utemeljeno na snažnoj nacionalnoj odgovornosti, a samim time i samostalnom izboru prioriteta na području sigurnosti i obrane. Niti jedna zemlja, pa tako ni Sjedinjene Države, ni ne pokušavaju mijenjati ta pravila koja funkcioniraju već desetljećima. **Svaka država članica u Savezu je ravnopravni subjekt** čiji se glas ne može ignorirati, tim više što se **sve odluke donose isključivo konsenzusom**, tj. pristankom svih članica. Hrvatska želja za participacijom u Savezu proizlazi upravo iz slaganja s temeljnim zasadama NATO-a – ravnopravnost i dobrovoljnost u odlučivanju i angažmanu. Često se u javnim raspravama o NATO-u i hrvatskom pristupanju toj organizaciji zaboravlja da je NATO danas prije svega politička organizacija

razvijenih demokracija i gospodarstava s razvijenim vojnim sposobnostima koje poštuju ljudska i manjinska prava, što je i uvjet za primanje u članstvo. Upravo su to temeljne vrijednosti kojima teži hrvatsko društvo kako bi svaki hrvatski građanin živio u demokratskom, ekonomski razvijenom i sigurnom društvu.

Sigurnost se danas shvaća mnogo šire nego što je to bio slučaj prije 20-tak godina, a uključuje saniranje posljedica prirodnih i industrijskih katastrofa, borbu protiv terorizma, organiziranog kriminala, sprečavanje širenja oružja za masovno uništenje, sprečavanje etničkih sukoba... **Borba protiv tih modernih sigurnosnih izazova traži sudjelovanje svih demokratskih država** jer se ne može samo koristiti "sigurnosne usluge", a ništa ne dati zauzvrat.

Hrvatski vojnici na zajedničkoj
NATO vježbi

10. Postoji li alternativa?

Odluka o pristupanju Hrvatske NATO-u svakako spada u strateške odluke. Potrebno je dobro odvagnuti što se dobiva, a što gubi ulaskom u ovu organizaciju. **Ponekad se mogu čuti zahtjevi za neutralnim statusom naše zemlje** kakav imaju Austrija, Irska, Finska ili Švedska. Ovu opciju treba pobliže objasniti. **Neutralni status** ovih zemalja **rezultat je uvjetovanja iz doba hladnoratovske podijeljenosti.** Primjerice Austrija nakon Drugog svjetskog rata nije mogla dobiti priznanje neovisnosti od strane tadašnjeg SSSR-a sve dok nije u svoj ustav ugradila klauzulu o neutralnosti. Švicarska je neutralna već nekoliko stoljeća, Švedska gotovo dva stoljeća što je rezultat njihovog pristupa u međunarodnim odnosima. No, zaboravlja se da **sve ove zemlje danas sudjeluju u misijama predvođenim NATO-om i aktivnostima kroz Partnerstvo za mir.** Hrvatsku je teško povezati sa statusom neutralnosti, kako politički, tako i povijesno.

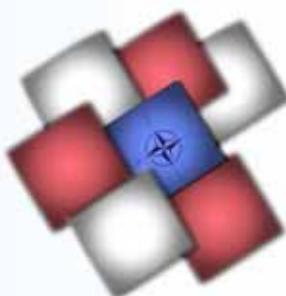
Hrvatski put od Domovinskog rata do još uvijek nedefiniranog sigurnosnog i političkog statusa bliskog susjedstva **govori u prilog ulaska** Hrvatske u NATO. BiH je još uvijek u procesu demokratske konsolidacije, a status Kosova nije dokraj riješen, što opterećuje stabilnost i demokratske reforme u Srbiji. Pozitivna je činjenica što se sve ove zemlje žele približiti euroatlantskim integracijama, ali to ne znači da i stvarnost može ići tragom tih želja. U pojedinim dijelovima regije još uvijek žive naglašeni nacionalizmi što može imati negativan utjecaj na sigurnost u regiji. **Neulazak u sustav kolektivne sigurnosti** kao što je NATO tražio bi od Hrvatske držanje velike stajaće vojske koja bi tražila velike ljudske i materijalne resurse.

...dakle, postoji li alternativa?

NATO nije dobrovorno društvo ili humanitarna organizacija (iako većina njegovih misija u posljednjih 10-tak godina imaju humanitarni karakter) i članstvo podrazumijeva određeni rizik, ali je neulazak još veći rizik (sigurnosni, gospodarski, politički). Članstvo u Savezu donosi određene rizike koji se najčešće poistovjećuju sa slanjem vojnika u krizna područja. Potrebno je znati da članstvo nosi odgovornost i za regionalnu i globalnu sigurnost, a ne samo nacionalnu. Ipak, niti jednu članicu se ne može prisiliti da sudjeluje s vojnim kontingentom u smislu borbenih operacija u misiji u kojoj ne želi, posebno ako nacionalni parlament ne dopusti odlazak vojnika. Prema našem Ustavu, upravo Hrvatski Sabor daje dopusnicu za odlazak hrvatskih vojnika u međunarodne misije. Podrška se može dati i na druge načine (sanitet, logistika, transport postrojbi, itd.) koji su optimalni za svaku pojedinu članicu. Dosada nijedna država nije izašla iz članstva NATO-a, naprotiv, njegovo članstvo se dvostruko uvećalo. To je možda i ponajbolji dokaz da pozitivne strane članstva u NATO-u ipak pretežu jer donose stabilnost, mir i brži prosperitet.

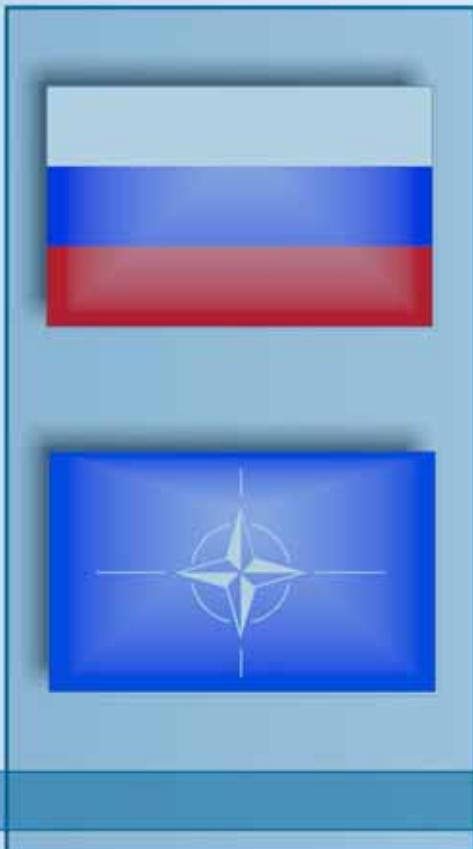
11. Kako NATO surađuje sa drugim međunarodnim subjektima?

11.1. NATO – RUSIJA

Kako je prethodno naglašeno, **NATO posvećuje pozornost održavanju iskrenih i ravnopravnih partnerskih odnosa s Rusijom**. Danas se članice NATO-a i Rusija redovito sastaju na **ravnopravnim razinama u Vijeću NATO-Rusija** gdje se konzultiraju o aktualnim pitanjima sigurnosti i o razvoju daljnje praktične suradnje na svim područjima od zajedničkog interesa. Iako svakako postoje razlike, sama činjenica da obje strane dijele iste prioritete (borba protiv terorizma i širenja oružja za masovno uništenje) olakšava pronalaženje konsenzusa. Unatoč deklariranim opredijeljenju svih strana na zajedničko rješavanje pitanja od zajedničkog interesa, **one ipak zadržavaju pravo samostalnog djelovanja**. No, **najveći konsenzus Rusija i NATO imaju oko pitanja borbe protiv terorizma**. Brojni tragični događaji u Rusiji (teroristički napad u Beslanu, napad na moskovsko kazalište) doveli su do izvanredne sjednice Vijeća NATO-Rusija po prvi puta u povijesti. Glavni cilj aktualnih aktivnosti znanstvene suradnje unutar Vijeća NATO-Rusija je primjena civilne znanosti u obrani protiv terorizma i ostalih novih prijetnji kao što su: detekcija eksploziva, istraživanje socijalnih i psiholoških posljedica terorizma, zaštita od kemijskih, bioloških, radioloških ili nuklearnih tvari, informatička sigurnost i sigurnost prijevoza. Drugo područje suradnje odnosi se na predviđanje i suzbijanje katastrofa. Problemi zaštite okoliša kao posljedica civilnog i vojnog djelovanja predstavlja jedno od važno područje suradnje.

Glavni tajnik NATO-a Jaap de Hoop Scheffer i predsjednik Ruske Federacije Vladimir Putin

11.2. NATO – EU

Od samog početka NATO i EU pridonose **održavanju i jačanju stabilnosti** na europskom kontinentu. Sve do 2000. godine NATO i EU nisu imale nikakav službeni odnos. Stanje se iz temelja promijenilo 1999. godine kada su čelnici EU-a u okviru Europske Unije, potaknuti sukobima na Kosovu, odlučili razviti suradnju s NATO-om u okviru **europске sigurnosne i obrambene politike**. Usljedili su sporazumi koji su definirali okvir suradnje (NATO-EU Deklaracija o europskoj sigurnosnoj i obrambenoj politici) i sporazum „Berlin Plus“ koji omogućava pristup zajedničkim sredstvima i sposobnostima NATO-a i mogućnostima za vojne operacije predvođene Europskom Unijom.

Time su ove dvije organizacije uspostavile **strateško partnerstvo** i pokazale da **članstvo u NATO-u i EU nije konkurentno već kompatibilno**. Pozivnica za članstvo u NATO-u Republiku Hrvatsku očekuje iduće godine na summitu u Bukureštu, a pregovori sa EU će završiti oko 2009. godine. Sve što Hrvatska radi u svojim reformama kompatibilno je sa očekivanjima i NATO-a i EU-a, a i samih hrvatskih građana (stabilnost i funkcioniranje institucija, red u pravosuđu, povećanje konkurentnosti hrvatskih poduzeća i bolje zapošljavanje itd.).

Njemačka kancelarka Angela Merkel i glavni tajnik NATO-a Jaap de Hoop Scheffer

11.3. NATO – UN

Iako se često provlači teza da NATO djeluje ne vodeći računa o Ujedinjenim narodima, to nije točno. Rezolucije Vijeća sigurnosti UN-a osigurale su mandat za glavne NATO-ove mirovne operacije na Balkanu i u Afganistanu, a također omogućavaju okvir za NATO-vu misiju obuke u Iraku. NATO je pružio i logističku pomoć operaciji Afričke unije pod okriljem UN-a u regiji Darfur (Sudan). Temeljno načelo Saveza je priznanje izravnog odnosa Washingtonskog sporazuma i Povelje UN-a koja je pružila pravnu osnovu stvaranja NATO-a. Washingtonski sporazum potvrdio je vjeru zemalja potpisnica u načela i smisao Povelje UN-a. Tako članak 1. Washingtonskog sporazuma obvezuje sve članice Saveza na mirno rješavanje međunarodnih nesuglasica i suzdržavanje od prijetnji ili uporabe sile u bilo kojem obliku koji nije u skladu sa Poveljom. Članak 5. Washingtonskog sporazuma izravno se poziva na članak 51. Povelje glede preuzimanja prava Saveznika da individualno ili kolektivno poduzmu onaku akciju kakvu smatraju nužnom za samoobranu. Također, **NATO ističe da Vijeće sigurnosti ima primarnu odgovornost za održavanje međunarodnog mira i sigurnosti tako da NATO nije "međunarodni policajac pod dominacijom SAD-a"** jer se sve odluke u Sjevernoatlantskom vijeću moraju donijeti **konsenzusom**, a niti jedna članica nema mogućnost nametanja svoje volje.

*Glavni tajnici NATO-a i UN-a
Jaap de Hoop Scheffer i Ban
Ki-Moon*

Suradnja između NATO-a i UN-a odigrala je ključnu ulogu u Afganistanu, u misiji u kojoj sudjeluju i hrvatski vojnici pod mandatom Vijeća sigurnosti. Hrvatska politička elita je uvijek isticala da će **Hrvatska sudjelovati u misijama samo ako imaju blagoslov Vijeća sigurnosti** i to se neće promijeniti ni kada Hrvatska uđe u NATO. Ne postoji mogućnost da se Republiku Hrvatsku prisili na slanje svojih vojnika, **ako Hrvatski Sabor to ne odobri**. U Iraku, pod uvjetima Rezolucije 1546 Vijeća sigurnosti UN-a, a i na zahtjev privremene vlade, NATO pruža potporu u obuci i opremanju iračkih snaga sigurnosti, a hrvatski instruktori pomažu obuci iračkih policajaca na Kraljevskoj akademiji u Jordanu gdje su redovito ocijenjeni visokim ocjenama. **Glavni tajnik NATO-a održava redovite kontakte sa Glavnim tajnikom UN-a** i šalje mu izvješća o napretku postignutom u NATO-vim operacijama kao i o ostalim ključnim odlukama Saveza u području upravljanja kriznim situacijama i o borbi protiv terorizma. Sastanci na razini osoblja su postali sve učestaliji, a svake godine se održavaju brojni posjeti na visokoj razini. Sastanci na razini osoblja odvijaju se i s drugim UN-ovim organizacijama poput UN-ovog ureda za borbu protiv droge i kriminala, a NATO-ovi stručnjaci sudjeluju u događanjima koja organiziraju druga tijela UN-a.

12. ZAPOŠLJAVANJE U NATO-u

NATO često provodi javne natječaje za različita radna mjesta unutar svoje strukture. Profesionalni profili koji se mogu zaposliti u NATO-u različiti su, od srednjoškolski do fakultetski obrazovanih ljudi. Svi kandidati za radna mjesta unutar Saveza moraju govoriti engleski i francuski jezik (službeni jezici Saveza) i znati se služiti računalom i osnovnim programima (Word, Excel, PowerPoint, Outlook), dok se za zahtjevnejše pozicije traži i relevantno višegodišnje radno iskustvo. Na natječaje za radna mjesta mogu se prijaviti samo kandidati iz zemalja članica. Potrebno je naglasiti da NATO održava radnu okolinu bez diskriminacije ili uznemiravanja i pruža jednake mogućnosti za sve, neovisno o spolu, rasnoj, etničkoj, vjerskoj i nacionalnoj pripadnosti ili seksualnoj orijentaciji. NATO pokušava osigurati da njegovi zaposlenici odražavaju različitost kultura i nacija njegovih članica uz primjerenu spolnu ravnotežu.

13. ZA e-GENERACIJU JOŠ...

www.nato.int

www.nato-pa.int

www.morh.hr/nato/

www.eurocorps.org

<http://europa.eu>

nato.mvp.hr/?mh=50&mv=616

europa.eu/scadplus/glossary/nato_en.htm

Više:

www.nato.int/structur/recruit/index.htm

Izvori slike:

<http://www.nato.int>

<http://www.morh.hr>

<http://www.rheinmetall-detec.de>

<http://www.tatsachen-ueber-deutschland.de>

"Ako stvaraš saveze sa jakim zemljama, tvoji se neprijatelji

neće usuditi smišljati napad na tebe"

Sun Tzu, "Umijeće ratovanja"

"Ne dolazi se ratom do mira već sporazumom"

arapska narodna poslovica

Naručitelj brošure:

Ministarstvo obrane Republike Hrvatske

Institut za istraživanje i razvoj obrambenih sustava

Brošuru izradio:

Fakultet političkih znanosti, Zagreb - Centar za sigurnosne studije (CeSS)